

Академік І.П. Бардін – видатний вчений-металург

В листопаді 2008 року виповнилось 125 років від дня народження видатного вченого-металурга зі світовим ім'ям, Героя Соціалістичної праці, Кавалера 7 орденів Леніна і інших нагород, лауреата Ленінської і Державних премій СРСР, організатора будівництва і керівника багатьох металургійних заводів, організатора і директора ЦНДІчермета, Інституту металургії АН СРСР, академіка АН СРСР, випускника Національного технічного університету України „КПІ” Івана Павловича Бардіна.

Народився Іван Павлович 13 листопада 1883 р. в с. Широкий Уступ Аткарського повіту Саратовської губернії в сім'ї сільського шевця. В 1891 р. сім'я переїхала до м. Саратова, де, починаючи з 1892 р., він навчався в міському початковому та в ремісничому училищах, а в 1896 – 1902 р. був учнем Маріїнського землеробного училища, яке закінчив зі званням вченого-землеупорядника.

У 1903 р. вступив до Ново-Олександрівського інституту сільського і лісового господарства, з якого був виключений за участь у студентських виступах. В 1906 р. зарахований на сільськогосподарський факультет Київського політехнічного інституту. Як і іншим студентам із малозабезпечених сімей, І.П. Бардіну довелось одночасно працювати. Робота знайшлася у лабораторії фізикохімії і вона його так захопила, що він перейшов на хімічне відділення інституту, намагаючись спеціалізуватися в області хімічної технології. Випадково потрапивши на лекцію з металургії професора В.П. Іжевського Іван Бардін остаточно визначив свою основну стежу у житті. Івану Павловичу пощастило – доля звела його з людиною великої душі, досвідченим педагогом. Його слова „...история металлургии неразрывно переплетается с общей историей науки и культуры, ...доменный процесс сказочно красивый, хотя и очень сложный...”, були співзвучні захопленням студента технічними дисциплінами. „Я буду доменщиком”, - неодноразово повторював про себе студент Бардін.

З великою повагою, вдячністю і відданістю Іван Павлович неодноразово згадував про свого вчителя. В.П. Іжевський побачив у молодому Івані Бардіні великі можливості і передчував його майбутні звершення як металурга. Професор планував залишити здібного учня, що вже отримав звання інженера-технолога по спеціальності „Металургія”, на кафедрі як професорського стипендіата. 31 січня 1910 р. Іван Павлович успішно захистив дипломний проект і отримав диплом інженера-технолога. Протягом березня 1910 р. Іван Павлович проводив досліди у лабораторії, а у квітні звернувся з клопотанням про відпустку, потім про відрядження „на екскурсію по металургійним заводам півдня Росії” для пошуку роботи. Коли це не вдалося, виїхав у США.

У 1910 – 1911 рр. працював на американських заводах робітником. Після повернення до Києва і за рекомендацією В.П. Іжевського працює на Юзівському металургійному заводі під керівництвом чудового майстра доменної справи

М.К. Курако, якого Іван Павлович з гордістю називав своїм другим вчителем. Робота на заводі стала шляхом до вершини інженерної майстерності.

У 1916 – 1923 рр. І. П. Бардін працює на Єнакіївському металургійному заводі: начальником доменного цеху, головним інженером, директором заводу і копалень. У 1924 – 1929 рр. він головний інженер Магіївського заводу, а згодом заводу ім. Держинського у Каменському (Дніпродзержинськ). У ті роки І.П. Бардін – у перших рядах організаторів відродження металургії. Його інженерні знання і досвід керівника, енергія і відданість справі були добре відомі в країні.

У 1929 р. йому було доручено керівництво будівництвом Кузнецького металургійного комбінату – первістка промислового освоєння природних багатств Сибіру. З'явилася можливість здійснити заповітну мрію ентузіаста доменної справи М.К. Курако – побудувати на базі коксуючого кам'яного вугілля металургійний завод з великими доменними печами, невідомими на той час у Європі. Колектив будівельників, інженерів і вчених під керівництвом І.П. Бардіна виконав велике за масштабами будівництво і в рекорднокороткий термін – за три роки. Було змінено початковий проект у бік збільшення виробництва чавуну, сталі, прокату. Керуючи колективами будівельників і металургів, Іван Павлович і сам навчався у них.

У 1932 р. І.П. Бардін був обраний дійсним членом Академії наук СРСР, а у 1939 р. був призначений заступником наркома чорної металургії СРСР, головою Президії Уральського філіалу АН СРСР, очолив створений за його ініціативи Інститут металургії АН СРСР. В 1942 р. його обрано віце-президентом АН СРСР. З 1943 по 1960 р. завідував кафедрою економіки і організації чорної металургії Московського інституту сталі і сплавів.

В роки Великої Вітчизняної війни керував комісією Президії АН СРСР з мобілізації ресурсів східних районів держави на потреби оборони.

У післявоєнні роки І.П. Бардін багато зусиль доклав у відновлення і реконструкцію зруйнованих війною металургійних підприємств південних районів країни. За ініціативи і за участю І.П. Бардіна була створена Північна Магнітка – Череповецький металургійний завод.

Важливою проблемою розвитку чорної металургії І.П. Бардін вважав: підготовку сировинної бази, рудних матеріалів і палива; широке використання кисню у металургії, і особливо вдосконалення киснево-конверторного процесу; комплексну автоматизацію металургійних процесів; створення агрегатів безперервної розливки сталі; розробку нових технологій виробництва чавуну і сталі.

Як учений зі світовим ім'ям І.П. Бардін був обраний академіком Академії наук Угорщини, Чехословаччини, НДР, Румунії.

І.П. Бардін не втрачав зв'язків з Київським політехнічним інститутом. У 1944 р. він сприяв організації металургійного факультету інституту у складі чотирьох кафедр, які очолили відомі вчені: академіки АН УРСР М.М. Доброхотов, В.М. Свечников, чл.-кор. АН УРСР В.Є. Васильєв і перший декан професор К.І. Ващенко. Згодом на цьому факультеті працювали академік АН УРСР В.Н. Гриднєв, чл.-кор. АН УРСР Г.В. Самсонов, професори В.І. Явойський, В.С. Кочо, В.Г. Пермяков та ін. З початку організації факультету його закінчили більше 8000 випускників, серед яких 23 обрані академіками і чл.-кор. НАН України, а В.І. Трефілов і О.М. Дихне були удостоєні високого звання академіків РАН.

В серпні 1952 р., перебуваючи в Києві у складі Державної комісії з питань будівництва магістральних газопроводів, І.П. Бардін відвідав КПІ, побував в аудиторіях, лабораторіях, з великою вдячністю згадував В.П. Іжевського. В 1954 р.

Іван Павлович надіслав студентам металургійного факультету КПП лист „О творческом и «школярском» подходе к изучению теории металлургии”. У цьому листі Іван Павлович згадував про роки навчання в інституті, передавав свій досвід, особливу увагу приділяв спеціальності інженера, набуттю інженерного досвіду. Повний зміст цього листа спочатку було опубліковано у стінгазеті факультету „Металург”, а пізніше в газеті „Комсомольська правда”.

В Національному технічному університеті України „КПІ” викладачі з великою повагою згадують у своїх лекціях з металургії про діяльність І.П. Бардіна. Велике значення у виховній роботі серед студентів має розташування в головному корпусі, музеї, в аудиторіях КПІ портретів, які присвячені життю, науковій творчості і промисловій діяльності Івана Павловича. У 1983 р. на інженерно-фізичному факультеті було проведено наукову конференцію, присвячену 100-річчю від дня народження І.П. Бардіна, а на фасаді хімічного корпусу відкрито меморіальну дошку.

У січні 1984 р. Рада міністрів Української РСР прийняла постанову про заснування двох стипендій імені академіка І.П. Бардіна для найбільш здібних студентів-відмінників.

На наукових читаннях у травні 2003 р., присвячених 140-й річниці від дня народження засновника металургійної школи КПІ проф. В.П. Іжевського, з доповіддю „Спогади про І.П. Бардіна” виступив чл.-кор. НАН України Г.Г. Єфіменко. У пресі України і багатотиражній газеті НТУУ „КПІ” протягом багатьох років неодноразово публікувалися статті про життя, наукові і виробничі досягнення легендарного випускника КПІ І.П. Бардіна.

За рішенням Вченої ради інституту видано збірник „Славні імена КПІ”, в який внесені прізвища найбільш видатних випускників і вчених. Серед них академік Іван Павлович Бардін. Поєднання таланту організатора і вченого принесло І.П. Бардіну світове визнання.

*Завідувач кафедри НТУУ „КПІ”,
чл.-кор. НАН України
Д.Ф.Чернега*